

V prvotnej Cirkvi to bolo bežné

Jozef Duháček

16. januára 2021 ✝ Cirkev

S plynúcim časom a rastúcim množstvom prelúskaných kníh na jednej strane a osobnou praktickou skúsenosťou s cirkevnými reformami na druhej strane, si človek vybuduje zdravú dávku skepticizmu k argumentácii starobylými zvykmi. To sa týka predovšetkým progresívnych noviniek v liturgii. Fráza, že „toto bolo bežnou praxou v prvotnej Cirkvi“ by mala u každého, komu je adresovaná, aktivovať zvýšenú dávku opatrnosti. Prečo? Lebo až priveľa noviniek a excesívnych inovácií, ktoré sme za posledných 50 rokov v liturgii videli, sa odvoláva na obyčaje bežné v patristickej ére. A odvoláva sa neprávom. Uvedme niekoľko príkladov.

Diakonky

V debatách o ženskom diakonáte sa často tvrdí, že „diakonky“ boli v ranej Cirkvi bežné a zrušené boli až neskôr. Otvorenie diakonátu ženám by teda bolo „obnovením“ starodávneho zvyku. Toto je argument propagátorov tejto myšlienky; napríklad v rozhovore v roku 2019 kardinál Walter Kasper označil prijímanie žien do diakonátu za „starodávnu tradíciu“:

https://www.religiondigital.org/mundo/Walter-Kasper-Papa-digitales-ratoncito-atacan-violencia-francisco-renovacion-mujer-amazonia_0_2183481636.html

<https://www.lifesitenews.com/blogs/footnote-in-popes-amazon-exhortation-opens-door-to-married-priests-female-deacons-jesuit-priest>

Je pravda, že v ranej Cirkvi existovali ženy, ktoré sa nazývali diakonky. Svätý Pavol nazýva ženu menom Phoebe „diakonkou“. Rim 16: 1 Plíniov list Trajánovi (asi 112 n. l.) hovorí o umučení dvoch kresťaniek, „ktoré sa nazývali diakonky“. (list 10:96)

To však neznamená, že tieto ženy boli niekedy sviatostne vysvätené. Zmätok pochádza zo slova diakon, diakonos, čo v gréčtine znamená jednoducho „sluha“. Až keď sa cirkevný slovník ustálil a prísne formalizoval, tak sa slovom diakon začali nazývať len vysvätení muži. Dovtedy sa toto slovo užívalo i pre svätených, i pre tých, čo konali pre cirkev rôzne služby. Podobne slovo presbyteros pôvodne značilo „starší“ a pred štandardizáciou mohlo označiť i kňaza, i skúseného, múdreho, staršieho kresťana s dobrou povestou, ktorý bol v obci autoritou. Formalizácia slovníka prišla až neskôr.

Tieto „diakonky“ neboli vysvätené, boli to ženy, ktoré rôznymi spôsobmi pomáhali pri práci Cirkvi – rozdávali almužny, boli krstnými matkami novoobrátených, pripravovali kandidátky na krst, starali sa o fyzickú infraštruktúru Cirkvi, navštevovanie chorých atď. S postupom času vytvorili akýsi „rád“, možno i s vlastným osobitým odevom. S bežiacim časom sa však slovník Cirkvi formalizoval a bolo čoraz nevhodnejšie označovať tieto ženy ako „diakonky“. Vysvätený diakon bol vždy muž – prvých sedem diakonov, ako hovoria Skutky apoštolské, boli všetko muži a nejestvuje jediný záznam o vysvätení diakonky. V roku 325 Cirkev

cítila potrebu urobiť striktné vymedzenie skutočnosti. Na Prvom nicejskom koncile deklarovala, že takéto ženy nemajú byť považované za vysvätené a následne sa prax nazývať ich „diakonky“ vytratila:

„Pokiaľ ide o nasledovníkov Pavla zo Samosaty, ktorí sa vrátili ku katolíckej Cirkvi, bolo nariadené, že musia byť bezpodmienečne znovu pokrstení; a ak by niekto z tých, ktorí boli v minulosti zaradení medzi ich kňazov, bol považovaný za bezúhonného a bez viny, nech je opätovne pokrstený a vysvätený biskupom katolíckej Cirkvi; ak by sa však po preskúmaní ukázal ako nespôsobilý, bude zosadený. Rovnako aj v prípade ich diakoniek a všeobecne tých, ktorí patrili medzi ich klérus nech je dodržaná rovnaká forma. Nariaďujeme, že diakonky, ktorým bol udelený tento status, pretože neboli na ne vložené ruky, treba počítať vo všetkých ohľadoch medzi laikov.“ (Prvý nicejský koncil, kánon 19)

„Pretože neboli na ne vložené ruky, treba ich počítať medzi laikov.“ Žiadna diakonka v dejinách nikdy nebola vysvätená a kardinál Kasper a podobní nemajú dôvod tvrdiť, že túžba po vysvätení ženských diakoniek predstavuje akýkoľvek druh „starodávnej tradície“. Skúmanie otázky z roku 2002, skúmanie z roku 2016 a ani čerstvo naštartované skúmanie tejto otázky z roku 2019 nemôže ukázať nič iné.

Obrad uvedenia dospelých do kresťanského života - Katechumenát

Obrad uvedenia dospelých do kresťanského života bol ustanovený v roku 1972 Kongregáciou pre Boží kult a disciplínu sviatostí. Hovorilo sa o tom ako o „obnove“ katechumenátu prvotnej Cirkvi. Pred rokom 1972 dospelí konvertiti, ktorí sa stali členmi Cirkvi, sa individuálne stretávali s kňazom, ktorý ich vyučoval a na základe jeho posúdenia a uváženia boli v náležitý čas pripustení ku krstu. Program z roku 1972 mal „obnoviť“ štruktúrovanejší prístup ku konverzii, ktorá sa mala udiať v kontexte celého kresťanského spoločenstva a sláviť na Veľkú noc. Údajne to malo vychádzať z patristickej praxe, ale podobnosti sú len povrchné.

V starovekej Cirkvi potrebovali osoby, ktoré sa usilovali o katechumenát, sponzora, ktorý sa zaručil za ich dobrý život. Sponzorom nebola iba osoba, ktorá ich „sprevádzala“ katechetickým procesom, ako je to dnes, ale bolo to niečo, ako referencia, ktorú dnes ľudia uvádzajú, keď sa uchádzajú o zamestnanie. Potom nasledoval „prijímací pohovor“, v ktorom sa na jeho život pýtali otázkami, ktoré sú dnes považované za urážlivé: Máš sklon k opilstvu? Máš dobrú povesť? Navštevuješ gladiátorské hry? Máš otrokov? Ako sa k nim správaš? Si cudný? Navštevoval si chorých a konal si skutky milosrdenstva? Cieľom bolo uistiť sa o morálnom charaktere uchádzača. Tiež sa robieval pohovor s jeho známymi, aby sa dosiahlo overenie treťou stranou. Predstavte si to pohoršenie precitlivého moderného človeka.

Na rozdiel od dnešného jednoročného programu, starý katechumenát trval tri roky. Katechumeni boli prepustení po prvej časti omše (preto sa volá omša katechumenov), čo by moderný človek považoval za vylučujúce a ponížujúce. Počas výučby pred krstom dostávali katechumeni iba veľmi symbolickú náuku o sviatostiach; až po krste, v období, ktoré sa tradične nazýva *mystagógia*, dostávali detailnú náuku o sviatostiach, pretože sa zachovávala *disciplina arcanum*, nebolo nepokrsteným dovolené zúčastňovať sa omše veriacich. Najlepšie katechetické kázne, ktoré dnes poznáme, sú kázňami biskupov, ktorí prvýkrát vysvetľujú konvertitom, čo s nimi krst, birmovanie a Eucharistia, urobili.

V záverečných fázach prípravy (nie iba na Bielu sobotu, podľa možností) sa od katechumena očakávalo, že sa bude zdržiavať v tichosti a mlčanlivosti, bude sa strániť sexuálneho styku (ak je ženatý), prísne sa postiť a

modliť sa. Podstúpil exorcizmus, pretože tradičná viera hovorí, že nepokrstený je v moci diabla a z tejto moci vyslobodí len viera a krst (opäť to uráža modernú jemnosť). Ostatní kresťania boli nabádaní, aby na katechumenov dozerali (tzn. aby ich špehovali), aby sa ubezpečili, že vo svojom osobnom čase nerobia nemravnosti. Akákoľvek stopa nemravnosti mohla mať za následok odloženie krstu, či vylúčenie nehodného katechumena. Prísnosť a dôslednosť sú dnešnému programu uvedenia dospelého do kresťanského života tak nepodobné, že je sotva možné považovať to za obnovu katechumenátu.

Eucharistická modlitba 2

Reformy Novus Ordo priniesli novotu vo forme viacerých eucharistických modlitieb. Jednou z nich je eucharistická modlitba č. 2, ktorá je najkratšou eucharistickou modlitbou a preto sa dnes často používa pri omšiach slúžených v novus ordo. Je to modlitba, ktorá sa začína: „*Naozaj si svätý, Otče, ty prameň ...*“ Často sa tvrdí, že je mimoriadne starodávna, datuje sa dokonca pred tradičný rímsky kánon a je napísaná svätým Hippolytom Rímskym (d. 235).

V skutočnosti je táto modlitba moderný vynález, ktorý textovo čerpá zo starej anafory, ktorú snáď zložil svätý Hippolytus. Keďže však dokument, v ktorom sa nachádza bol objavený až v 19. storočí, má neznámy pôvod, neznámeho autora a i jeho datovanie je neisté, tvrdenie, že je to Hippolytova anafora je sporné. Dnes stále viac odborníkov spochybňuje toto tvrdenie. A okrem toho pôvodný text a ten, ktorý sa dostal do nového misála, nie sú identické. Modlitbu vypracovala liturgická komisia na základe inšpirácie historickým textom. Konkrétny text eucharistickej modlitby č. 2 preto nie je o nič starodávnejší ako ostatné nové eucharistické modlitby Novus Ordo.

Prijímanie do ruky

Prijímanie do ruky je pokoncilnou novotou, ktorá je údajne založená na praxi ranej Cirkvi. Argumentuje sa zvyčajne listom svätého Cyrila (313 – 386). Slávna pasáž sa začína vetou: „*Keď sa približujete, nepristupujte s roztiahnutými dlaňami ani s prstami od seba, ale urobte z ľavej trón pre pravú, pretože táto ruka sa chystá prijať Kráľa.*“ Úryvok je prevzatý z Cyrilových mystagogických katechéz, série kázni pre neofytov, ktoré absolvovali po krste.

Často sa nechápe, že to, ako ľudia za starých čias prijímali do ruky, sa vôbec nepodobalo tomu, ako sa to deje dnes. Po prvé, prijímajúci nedostali Hostiu priamo do svojej ruky, ale použili špeciálne liturgické plátno, známe ako *dominica*, ktoré si priniesli na tento účel. Ale zaujímavejšia je prax dotýkania sa Hostiou vlastných očí. To isté sa dialo aj s drahocennou krvou; Cyril hovorí, že Prevzácnou krvou sa pomazali oči, čelo a iné zmyslové orgány. Pozrite sa na celú pasáž:

„*Keď sa približujete, nepristupujte s roztiahnutými dlaňami ani s prstami od seba, ale urobte z ľavej trón pre pravú, pretože táto ruka sa chystá prijať Kráľa. A keď ste urobili v dlani priehlbeň, prijmite do nej Kristovo telo a povedzte nad ním: Amen. Potom, keď si starostlivo posväťte svoje oči dotykcom Svätého tela, prijmite Ho; dávajte pozor, aby ste nestratili žiadnu jeho čiastku; čokoľvek stratíte, je pre vás takou stratou, akoby to bola strata od jedného z vašich vlastných údov. Povedzte, keby vám niekto dal zrnká zlata, neopatrovali by ste ich so všetkou starostlivosťou, nedali by ste si pozor, aby ste niektoré nestratili a neutrpeli stratu? Nemali by ste o to pozornejšie strážiť, aby vám nespadla odrobinka z toho, čo je vzácnejšie ako zlato a drahé kamene?*“

Potom, keď ste sa prijali Kristovo telo, pristúpte tiež ku kalichu Jeho krvi; nenaťahujte ruky, ale zložte ich a s úctou povedzte: „Amen“ a posväťte sa tým, že budete prijímať aj Kristovu krv. A zatiaľ čo vlhkosť je stále na vašich perách, dotknite sa jej rukami a posväťte si oči a obočie a ďalšie zmyslové orgány. Potom čakajte na modlitbu a ďakujte Bohu, ktorý vás považoval za hodných tak veľkých tajomstiev.

Dodržujte tieto tradície nepoškvrnené a strážte sa hriechu.“

Ak argumentujeme patrystickými obradmi v prospech svätého prijímania do ruky, budeme trvať aj na tom, aby si veriaci roztierali Prevzácnu krv na čelo a ďalšie zmyslové orgány? Tomuto Pius XII. hovorí nebezpečenstvo archeologizovania. Katolíci sa nesmú bezdôvodne zbavovať tradícií, ale nemali by ani bezmyšlienkovite tvrdiť, čo je patrystické, je automaticky najlepšie; to popiera legitímny rozvoj doktríny a praxe pod vedením Ducha Svätého. A hoci pripustíme, že sa to vtedy robilo tak, ako hovorí svätý Cyril, mohla to byť lokálna výstrednosť pokročilého patrystického obdobia a preto v nasledujúcom storočí vidíme, už ako normu, prijímanie na jazyk, o čom svedčia aj spisy pápeža svätého Leva Veľkého (pozri kázeň 91).

Mnoho vecí z patrystického obdobia časom zaniklo, a to oprávnene. Uvedme ešte jeden príklad z listu svätého Bazila z Cézarey. Svätý Bazil hovorí:

„Všetci pustovníci na púšti, kde niet kňaza, prijímajú sväté prijímanie sami, pričom sväté prijímanie majú doma. A v Alexandrii a v Egypte si každý z laikov väčšinou uchováva sväté prijímanie vo svojom vlastnom dome a prijíma keď sám chce.“ (list 93)

Podporil by dnes niekto takýto zvyk? Aby sme mohli prijímať doma, kedykoľvek uznáme za vhodné? Zjavne nie. Vidíme teda, že spôsob, akým sa s prijímaním zaobchádzalo medzi laikmi v ranej Cirkvi, bol veľmi vzdialený od praktík, ktoré sa dnes propagujú ako „starodávne“. Môžete namietat, že námietka proti modernému prijímaniu do ruky, ktoré je oveľa triezvejšie ako patrystický zvyk, je nezmyselná. Áno, dnes si komunikanti neotierajú Hostie o tvár, ale to, či sú moderné spôsoby prijímania do ruky dobré a či sú patrystické, sú dva odlišné argumenty. Proti prijímaniu do ruky už iní a kompetentnejší predložili veľa významných námietok; cieľom tohto textu je ukázať, že prijímanie do ruky, ako sa praktizuje dnes, nie je patrystické.

Omša čelom k ľudu

Liturgickí reformátori v polovici 20. storočia presvedčivo tvrdili, že slávenie omše *ad orientem* je stredoveký vývoj, ktorý predstavuje „vylúčenie“ laikov z tajomstiev oltára. Oveľa starším zvykom, tvrdili, bolo začlenenie laikov do omše slúžením *versus populum* („tvárou k ľudu“), ktoré sa po II. vatikánskom koncile stalo normou, s cieľom zdôrazniť Cirkev ako rodinu Božiu a eucharistické slávenie ako „večeru“.

Odvolávanie sa na staroveké omše *versus populum* sú však trochu precenené. Martin Luther si myslel, že pri poslednej večeri Ježiš sedel čelom k učeníkom. Odvolávanie na usporiadanie nábytku pri poslednej večeri je tak či onak hlúpe, pretože to bolo dané grécko-židovskými stravovacími obyčajmi, nie liturgickými úvahami. V tej dobe sa používali lehátka, usporiadané do tvaru písmena U okolo stola, pričom hostia pololežali na boku, opierajúc sa o jednu ruku, jedli a pili druhou.

Liturgickí reformátori citovali starodávny „rímsky zvyk“ slávania omše smerom k ľudu v patrystických dobách ako základ pre reformu praxe po II. vatikánskom koncile.

Ako však mons. Klaus Gamber vo svojej vynikajúcej knihe *Reforma rímskej liturgie* dokázal, omša „čelom k ľudu“ v starom Ríme bola úplne odlišná od všetkého, čo vidíme dnes. V starovekej Cirkvi bola liturgia vždy orientovaná na východ. Tak sa slúžili všetky omše. Ale architektúru kostola určovalo umiestnenie hrobu mučeníka. Nad takým hrobom sa kostoly stavali, kedykoľvek to bolo možné. Architektonické a liturgické požiadavky boli zvyčajne v súlade, ale príležitostne sa stávalo, že si odporovali. Napríklad v starobylej bazilike svätého Petra bol oltár postavený nad hrobom svätého Petra. Ale z objektívnych dôvodov sa nedalo dosiahnuť, aby bol zároveň oltár aj kostol otočený na východ. Aby kňaz mohol slúžiť omšu *ad orientem*, musel ju zároveň slúžiť *versus populum*, pretože oltár stál na západnom konci hlavnej lode a ľud bol teda vo východnej.

Takže, v ranej Cirkvi sa liturgie sa vždy konali smerom na východ, vždy si to vyžadovalo kňaza a ľudí stojacich rovnakým smerom. V prípadoch, keď kňaz slúžil „čelom k ľudu“, tak nie z dôvodov „zahrnutia komunity“ do slávenia, ale kvôli liturgickej orientácii na východ. To sa dialo iba v kostoloch, kde to topografické/architektonické faktory vyžadovali. Mimo Baziliky sv. Petra ich veľa nie je.

Záver

Vo všetkých týchto prípadoch vidíme, že to, čo bolo presadené argumentom „úplne bežné v ranej Cirkvi“, bolo v skutočnosti iba voľne založené na vonkajších podobnostiach, pričom podstata bola úplne odlišná. Zaujímavé je, že sa nestáva, aby sa praxou ranej Cirkvi argumentovalo v prospech sprísnenia pôstov a kajúcnosti, ktoré v ranej Cirkvi bývali veľmi tvrdé. Ani sa nevolá po niekoľkoročnom a verejnom pokání, ktoré spovedníci ukladali za dnes tak rozšírené cudzoložstvá a smilstvá. Ani sa neargumentuje skalopevným naliehaním prvej Cirkvi na nerozlučiteľnosti manželstva v prospech sprísnenia posudzovania žiadostí o anuláciu, ktorých počet v posledných rokoch neuveriteľne narástol.

Takýmto smerom sa argumentácia prvotnou Cirkvou nepoužíva a kto by to skúsil, je zvyčajne vysmiaty ako staromilec. Preto si dávajte pozor a kedykoľvek budete počuť, že nejaká novinka sa zavádza preto, že bola „v ranej Cirkvi“ bežná, môžete takmer s istotou očakávať nejaký úskok.

Titulný obrázok bol prevzatý z wikipédie

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/v-prvotnej-cirkvi-to-bolo-bezne/>